

Ramowe zasady wyznaczania dodatkowego wymogu kapitałowego na walutowe kredyty hipoteczne dla gospodarstw domowych (P2R)

Wytyczne Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego ws. wspólnych procedur i metod w zakresie procesu przeglądu i oceny nadzorczej oraz nadzorczych testów warunków skrajnych (EBA/GL/2022/03 z 18 marca 2022 r., dalej: Wytyczne SREP) wskazują, że nadzór bankowy powinien ustalić dodatkowe wymogi kapitałowe w zakresie funduszy własnych pokrywające m.in. ryzyko nieoczekiwanych strat oraz ryzyko wynikające z nieprawidłowości w zakresie zarządzania wewnętrznego bankiem. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (dalej: ustawa Prawo bankowe) dopuszcza nałożenie przez Komisję Nadzoru Finansowego (dalej: KNF) na bank dodatkowego wymogu kapitałowego, zgodnie z art. 138 ust. 2 pkt 2.

W przypadku, gdy zidentyfikowane ryzyko może przełożyć się na zagrożenie o charakterze systemowym, Komitet Stabilności Finansowej (KSF) uprawniony jest do działań mających na celu ograniczenie ryzyka systemowego poprzez zastosowanie instrumentów makroostrożnościowych.

KSF, na podstawie art. 5 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym, wydał uchwałę Nr 14/2017 z dnia 13 stycznia 2017 w sprawie rekomendacji dotyczącej restrukturyzacji portfela kredytów mieszkaniowych w walutach obcych (dalej *Uchwała KSF Nr 14/2017*). W preambule *Uchwały KSF Nr 14/2017* wskazano m.in., że rolą instytucji sprawujących nadzór nad systemem finansowym jest (...) wprowadzenie rozwiązań o charakterze regulacyjnym oraz wykorzystanie dostępnych instrumentów nadzorczych tak, aby sprzyjać podejmowaniu przez banki oraz kredytobiorców decyzji o restrukturyzacji, przy zachowaniu właściwej sekwencji stosowanych instrumentów. KSF, mając na uwadze w szczególności środki z Filara II, które są stosowane do pokrycia czynników ryzyka nieobjętych lub nieobjętych w wystarczającym stopniu środkami z Filara I, rekomendował KNF uzupełnienie obecnie stosowanych w ramach filara II dodatkowych wymogów kapitałowych związanych z ryzykiem operacyjnym, rynkowym i ryzykiem zbiorowego niewykonania zobowiązania przez kredytobiorców w zakresie czynników ryzyka związanych z portfelem kredytów walutowych, nakładanych na podstawie art. 138 ust. 2 pkt 2 *ustawy Prawo bankowe*.

W niniejszym załączniku zawarto ramowe zasady wyliczania dodatkowych wymogów kapitałowych, uwzględniające rekomendację KSF zawartą w *Uchwale KSF Nr 14/2017*, nakładanych z tytułu walutowych kredytów hipotecznych udzielonych kredytobiorcom niezabezpieczonym, przy czym przez:

- a) kredyty walutowe/w walutach obcych należy rozumieć kredyty/pożyczki udzielane kredytobiorcom niezabezpieczonym¹,

¹ Zarówno przy badaniu kryteriów progu istotności, jak i kalkulacji dodatkowych wymogów kapitałowych, uwzględniane są dane prezentowane przez banki zarówno w sprawozdawczości obowiązkowej, jak i odpowiednich formularzach pozasprawozdawczych.

- b) kredytobiorców niezabezpieczonych należy rozumieć jako kredytobiorców detalicznych z segmentu gospodarstw domowych, którzy narażeni są na niedopasowanie walutowe pomiędzy walutą ekspozycji i walutą pozostających w dyspozycji kredytobiorców aktywów stanowiących zabezpieczenie kredytu lub walutą w jakiej kredytobiorcy uzyskują większość swoich dochodów.

1. Informacje wykorzystywane do kalkulacji dodatkowego wymogu kapitałowego

W celu pozyskania danych umożliwiających wyznaczenie dodatkowego wymogu kapitałowego, KNF przeprowadza badanie obejmujące banki, które spełniają następujące progi istotności:

- kredyty walutowe udzielane kredytobiorcom niezabezpieczonym (zgodnie z definicją powyżej) stanowią co najmniej 10% całego portfela kredytów banku dla sektora niefinansowego² oraz
- portfel kredytów dla sektora niefinansowego stanowi co najmniej 25% sumy aktywów banku.

Dla potrzeb kalkulacji dodatkowego wymogu kapitałowego banki zobowiązane są do przekazania informacji nt.:

- sposobu zarządzania portfelem zabezpieczonych hipotecznie kredytów walutowych gospodarstw domowych w EUR i w CHF,
- sposobu uwzględnienia ryzyka tego portfela w wewnętrznych procedurach ICAAP,
- wyników testów wrażliwości portfela zabezpieczonych hipotecznie kredytów walutowych gospodarstw domowych w EUR i w CHF na zadane zmiany kursów i stóp procentowych według 5 scenariuszy testowych (zdefiniowanych poniżej) zakładających szokowe zmiany w otoczeniu makroekonomicznym oraz zachowaniu klientów.

Scenariusze 1 i 2	osłabienie złotego względem EUR i CHF odpowiednio o 25% i 50%
Scenariusz 3	skokowy wzrost stawki referencyjnej o 2 p.p.
Scenariusz 4	wzrost stawki referencyjnej jak w scenariuszu 3 oraz dodatkowo zmiana kursu walut jak w scenariuszu 2, tj. o 50%
Scenariusz 5	znaczne wzmocnienie złotego wobec EUR i CHF (o 25%), skutkujące koniecznością poniesienia przez banki kosztu przewalutowania na złote 20% portfela kredytów walutowych na wnioski kredytobiorców.
Scenariusze 1–4 przewidujące zmiany warunków rynkowych zostały wyznaczone w oparciu o historyczne obserwacje zmieniających się parametrów rynkowych.	

² Relacja wartości bilansowej brutto (przed wszelkimi korektami tej wartości) walutowych kredytów i pożyczek udzielonych kredytobiorcom niezabezpieczonym do wartości bilansowej brutto całego portfela kredytów dla sektora niefinansowego (przed wszelkimi korektami tej wartości). W przypadku, gdy bank tworzy rezerwy na potencjalne ugody (w przypadku których bank powiadomił klientów, że będzie przystępować do postępowań przed sądem polubownym w celu przedstawienia dłużnikom propozycji zmiany warunków umowy kredytu, skutkującej uniezależnieniem wysokości raty kapitałowej lub odsetkowej od zmian kursu waluty lub walut innych niż waluty przychodów osiąganych przez dłużnika) z kredytobiorcami posiadającymi kredyty hipoteczne w walutach wymiennalnych, znajdujące się w bilansie banku na dzień analizy, wartość tych rezerw pomniejsza wartość bilansową brutto kredytów.

- ekspozycji na ryzyko operacyjne w zakresie dotyczącym skali, struktury i charakteru spraw sądowych, w których banki – jako udzielające zabezpieczonych hipotecznie kredytów walutowych – są stroną pozwaną,
- szczegółowej struktury ekspozycji w podziale na: walutę kredytu, kwotę kredytu i lokalizację zabezpieczenia.

2. Ustalenie dodatkowego wymogu kapitałowego – etap pierwszy

Wartość dodatkowego wymogu kapitałowego jest wyliczana w oparciu o ocenę ryzyka przypisanego do portfela zabezpieczonych hipotecznie kredytów walutowych gospodarstw domowych w EUR i w CHF. Proces oceny przebiega dwuetapowo. W pierwszym etapie ocenie podlega w szczególności:

- zarządzanie tym portfelem,
- uwzględnienie ryzyka tego portfela w wewnętrznych procedurach ICAAP,
- wyniki testów warunków skrajnych mierzące wrażliwość portfela na ryzyko kursowe i ryzyko stopy procentowej.

Ocena końcowa pierwszego etapu odzwierciedlająca ryzyko związane z udzielaniem kredytów walutowych przez poszczególne banki wyznaczana jest w oparciu o wartości przyjmowane przez wskaźniki pomocnicze.

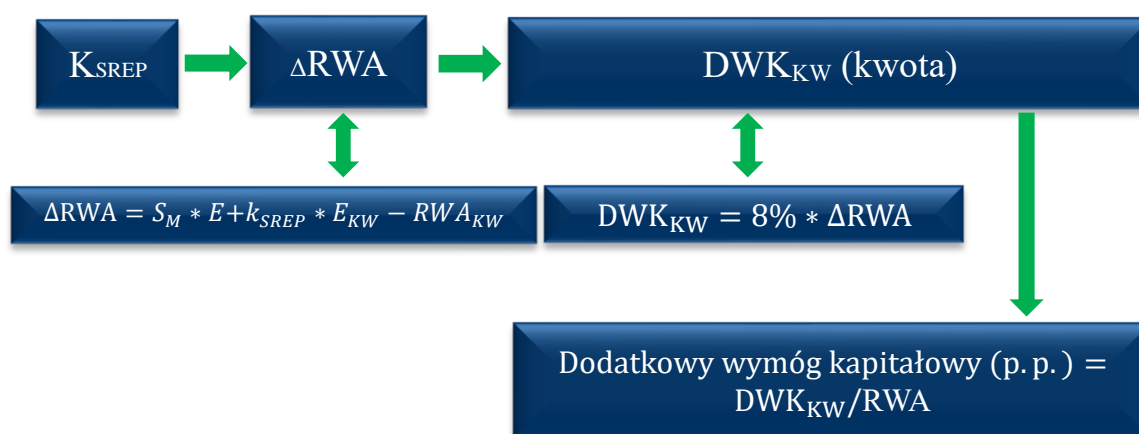
Ocenę determinują cztery wskaźniki obrazujące ryzyko podejmowane przez bank, a dodatkowo korygująco na ocenę wpływa: negatywna ocena ujęcia ryzyka związanego z portfelem walutowym w wewnętrznych modelach ICAAP banków oraz negatywna ocena zarządzania tym portfelem.

Wskaźniki (oceny cząstkowe) obrazujące ryzyko podejmowane przez bank to:

- wskaźnik W1 – udziału w portfelu kredytów o LTV>100%;
- wskaźnik W2 – realizowanej przez bank marży (przychodu) z kredytów walutowych;
- wskaźnik W3 – wrażliwości łącznego współczynnika wypłacalności banku na zmiany kursów walut i stóp procentowych;
- wskaźnik W4 – przygotowanie banku na przewalutowanie zadanej puli (20% portfela) kredytów walutowych.

Na podstawie nadanej oceny wyznaczany jest wskaźnik k_{SREP} (mnożnik dodatkowego wymogu w zakresie funduszy własnych – patrz *Wytyczne SREP*) wykorzystywany do ustalenia dodatkowego wymogu kapitałowego w etapie pierwszym.

Schemat wyznaczenia dodatkowego wymogu kapitałowego w etapie pierwszym (add-on):

Gdzie:

k_{SREP} – mnożnik wyznaczony na podstawie wyników oceny ryzyka związanego z udzielaniem kredytów walutowych znajdujących się w portfelu danego banku, przeprowadzonej w ramach procesu przeglądu i oceny nadzorczej,

S_M – środek makroostrożnościowy – obowiązująca waga ryzyka dla ekspozycji w walutach obcych,

DWK_{KW} – wartość dodatkowych wymogów kapitałowych wyznaczonych w etapie pierwszym (tj. bez uwzględnienia czynników ryzyka określonych *Uchwałą KSF Nr 14/2017*),

RWA_{KW} – przekazana przez Bank informacja o wyliczonej przez podmiot w ramach filara I wartości ekspozycji ważonej ryzykiem dla portfela walutowych kredytów hipotecznych w EUR i w CHF udzielonych gospodarstwom domowym, Wartość RWA brana pod uwagę w wyliczeniach uwzględnia wyłącznie korekty o wartość rezerw na potencjalne ugody (w przypadku których bank powiadomił klientów, że będzie przystępować do postępowań przed sądem polubownym w celu przedstawienia dłużnikom propozycji zmiany warunków umowy kredytu, skutkującej uniezależnieniem wysokości raty kapitałowej lub odsetkowej od zmian kursu waluty lub walut innych niż waluty przychodów osiągniętych przez dłużnika) z klientami; pozostałe rezerwy na ryzyko prawne portfela RRE(FX) nie są brane pod uwagę przy wyliczaniu wartości RWA,

E_{KW} – wartość bilansowa kredytów z portfela RRE(FX), wyliczana jako wartość bilansowa brutto kredytów przed wszelkimi korektami tej wartości, pomniejszona o wartość rezerw wykazywanych przez bank jako rezerwy na potencjalne ugody (w przypadku których bank powiadomił klientów, że będzie przystępować do postępowań przed sądem polubownym w celu przedstawienia dłużnikom propozycji zmiany warunków umowy kredytu, skutkującej uniezależnieniem wysokości raty kapitałowej lub odsetkowej od zmian kursu waluty lub walut innych niż waluty przychodów osiągniętych przez dłużnika) z klientami oraz o wartość odpisów na ryzyko kredytowe nie związane z ryzykiem prawnym portfela.

E – wartość bilansowa kredytów z portfela RRE(FX).

3. Czynniki ryzyka wskazane w Uchwale KSF Nr 14/2017 w kalkulacji dodatkowych wymogów kapitałowych

Zgodnie z § 1 ust. 2 pkt 1 *Uchwały KSF Nr 14/2017*, nadzór zobowiązany został do identyfikacji czynników ryzyka związanych z walutowymi kredytami mieszkaniowymi w obszarze:

- a) ryzyka operacyjnego,
- b) ryzyka rynkowego,
- c) ryzyka zbiorowego niewykonania zobowiązania przez kredytobiorców.

W przypadku walutowych kredytów mieszkaniowych za potencjalnie istotną podkategorię ryzyka operacyjnego uznano ryzyko prowadzenia działalności, w tym relacje z klientami (ang. conduct risk), w powiązaniu z ryzykiem prawnym. Ze względu na powyższe, w celu wyznaczenia wartości dodatkowego wymogu kapitałowego na to ryzyko, dokonuje się rozpoznania skali i charakteru zaangażowania banku w spory sądowe z klientami.

Specyfika i charakterystyka portfela walutowych kredytów hipotecznych pozwala wskazać jako źródło potencjalnego ryzyka rynkowego – ekspozycję banku na ryzyko walutowe. W tym kontekście, monitorowaniu podlega skala otwartych pozycji walutowych oraz pokrycie wymogami kapitałowymi ekspozycji na ten rodzaj ryzyka.

W odniesieniu do badania ekspozycji na ryzyko zbiorowego niewykonania zobowiązań, analizowane jest występowanie ewentualnych istotnych koncentracji geograficznych ekspozycji oraz potencjalnej istotnej koncentracji związanej ze strukturą wielkości ekspozycji w portfelu.

4. Ustalenie kwoty uzupełniających wymogów kapitałowych związanych z czynnikami ryzyka wskazanymi w *Uchwale KSF Nr 14/2017* – etap drugi

Wyznaczenie łącznej kwoty uzupełniających dodatkowych
wymogów kapitałowych

$$DWK_{KW-uz} = DWK_{KW-uz-RO} + DWK_{KW-uz-RR} + DWK_{KW-uz-RZNZ}$$

Wyznaczenie całkowitej kwoty dodatkowych wymogów kapitałowych

$$DWK_{KW-total} = DWK_{KW} + DWK_{KW-uz}$$

Gdzie:

DWK_{KW} – wartość dodatkowych wymogów kapitałowych wyznaczonych bez uwzględnienia czynników ryzyka określonych *Uchwałą KSF Nr 14/2017* (tj. na etapie pierwszym)

DWK_{KW-uz} – wartość dodatkowych wymogów kapitałowych wyznaczonych w celu zabezpieczenia przed czynnikami ryzyka określonymi *Uchwałą KSF Nr 14/2017* (tj. na etapie drugim)

$DWK_{KW-total}$ – wartość łącznych dodatkowych wymogów kapitałowych, z uwzględnieniem wymogów wyliczonych dla czynników ryzyka określonych *Uchwałą KSF Nr 14/2017* (tj. łączny efekt etapu pierwszego i drugiego)

$DWK_{KW-uz-RO}$ – wartość dodatkowych wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka operacyjnego

$DWK_{KW-uz-RR}$ – wartość dodatkowych wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka rynkowego

$DWK_{KW-uz-RZNZ}$ – wartość dodatkowych wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka zbiorowego niewykonania zobowiązania przez kredytobiorców

5. Uwzględnienie dodatkowych wymogów kapitałowych w adekwatności kapitałowej banków

Wyznaczone wartości dodatkowego wymogu kapitałowego, w tym wynikające z uwzględnienia czynników ryzyka wskazanych w *Uchwale KSF Nr 14/2017*, powiększają wartość minimalnych regulacyjnych współczynników kapitałowych oraz minimalne poziomy współczynników rekomendowane przez KNF.

Wyliczona wartość dodatkowego wymogu kapitałowego na walutowe kredyty hipoteczne dla gospodarstw domowych może podlegać na wniosek banku okresowej korekcie (nie częściej niż raz na kwartał):

1. w przypadku, gdy udział wartości portfela kredytów walutowych udzielonych przez bank kredytobiorcom niezabezpieczonym (z kategorii gospodarstw domowych) w całym portfelu kredytów dla sektora niefinansowego spadnie poniżej granicznej wartości 10%³,
2. w przypadku, gdy wartość bilansowa brutto (przed wszelkimi korektami, pomniejszona o wartość rezerw na ugody⁴) portfela kredytów walutowych udzielonych przez bank kredytobiorcom niezabezpieczonym zmniejszyła się co najmniej o 10% w stosunku do wartości z dnia poprzedniego wyliczenia dodatkowego wymogu kapitałowego.

W przypadku istotnej zmiany przepisów lub zmiany podejścia banków do tworzenia rezerw na ryzyko prawne Urząd może dokonać ponownego przeliczenia add-on.

³ Relacja wartości bilansowej brutto (przed wszelkimi korektami tej wartości) walutowych kredytów i pożyczek udzielonych kredytobiorcom niezabezpieczonym do wartości bilansowej brutto całego portfela kredytów dla sektora niefinansowego (przed wszelkimi korektami tej wartości). W przypadku, gdy bank tworzy rezerwy na potencjalne ugody (w przypadku których bank powiadomił klientów, że będzie przystępować do postępowań przed sądem polubownym w celu przedstawienia dłużnikom propozycji zmiany warunków umowy kredytu, skutkującej uniezależnieniem wysokości raty kapitałowej lub odsetkowej od zmian kursu waluty lub walut innych niż waluty przychodów osiągniętych przez dłużnika) z kredytobiorcami posiadającymi kredyty hipoteczne w walutach wymiennalnych, znajdujące się w bilansie banku na dzień analizy, wartość tych rezerw pomniejsza wartość bilansową brutto kredytów.

⁴ W przypadku których bank powiadomił klientów, że będzie przystępować do postępowań przed sądem polubownym w celu przedstawienia dłużnikom propozycji zmiany warunków umowy kredytu, skutkującej uniezależnieniem wysokości raty kapitałowej lub odsetkowej od zmian kursu waluty lub walut innych niż waluty przychodów osiągniętych przez dłużnika.

Korekta dodatkowego wymogu kapitałowego dokonana jest przez Urząd w oparciu o dane przekazane przez bank oraz dane banku pozyskane w ramach sprawozdawczości FINREP i COREP.